

Безсонова Т.І.

*Севастопольський міський
гуманітарний університет*

УПРОВАДЖЕННЯ ПРОБЛЕМНО-ТЕМАТИЧНИХ МОДУЛІВ «БАТЬКІВСТВОЗНАВСТВО» В СУЧАСНУ ПРОФЕСІЙНУ ПЕДАГОГІЧНУ ОСВІТУ

Стаття містить теоретичний і аналітичний матеріал базових і власних досліджень про організацію інноваційної освіти батьків на основі системно-структурного і компетентнісного підходів. Це пріоритетний напрям об'єднання зусиль нової школи і родини. Стаття визначає ключові загальнолюдські та соціально-психолого-педагогічні компетенції батьків, які мають усвідомити необхідність у системному навчанні. Але спочатку вчителям слід визначити власний рівень знань про сучасну педагогічну культуру батьків та їх сподівання відповідно до віку дитини. У статті визначено дидактичні засади нового проблемно-тематичного модуля «батьківствознавство».

Ключові слова: *проблемно-тематичний модуль, батьківствознавство, інноваційне навчання батьків, ключові компетенції.*

Постановка проблеми

Однією з найважливіших подій в освітянському просторі України кінця ХХ — початку ХХІ ст. став широкий розвиток інноваційних процесів.

Інновація як соціокультурний феномен розглядається в площині заявленої проблеми як засіб формування інноваційної активності і педагогів, і батьків та перетворення творчості в норму діяльності, а також як механізм функціонування в режимі розвитку. Сімейна спільність — єдина, з якою людина зв'язана протягом свого життя. Саме їй людина зобов'язана своїм особистим щастям, успіхами в професійній діяльності, гармонією зі світом.

Щастя дитини — це особлива програма, яка закладається на все життя. Перший досвід — відчувати себе щасливою — дитина одержує від батьків у вигляді любові, відчуття творчості, інтересу до улюблених занять, спілкування з друзями, постійної підтримки дитячої мрії.

Інноваційні процеси нині показують особливу уразливість системи батьківської освіти, її орієнтацію на класичну просвітницьку модель, що робить

батьків пасивними споживачами не завжди якісного лекційного продукту. Невини в цій галузі відбуваються, але дуже повільно. За задумами багатьох реформаторів, вони наближають систему освіти батьків до закладів, що оновлюються. Проте, вжиті заходи мають в основному організаційний, а не концептуальний характер. Розрив між освітнім закладом і сім'єю поглиблюється.

Подібний парадокс (між упровадженням інноваційних ідей в шкільне життя і відсутністю змін в системі освіти батьків, адже останні є першими педагогами своїх дітей та повноправними учасниками учбово-виховного процесу) спонукав нас дослідити зазначену проблему. Для цього дуже важливо окреслити сучасну проблематику і функціональну модель інноваційного навчання і сформувати стійкі підтримуючі стосунки соціально рівних партнерів.

Виклад основного матеріалу

Наукова новизна нашого дослідження полягає в тому, що *вперше* буде обґрунтована і впроваджена система знань, необхідних вчителю для реалізації наукової стратегії, тактики і процедури роботи з батьками, і система знань батьків на сучасному етапі в площині ситуативного, вікового та компетентісного підходів; *буде уточнений зміст* структурних компонентів (концептуальний, діагностичний, професійно-методичний і практичний) *двох систем* і функціональних механізмів кожного компоненту; *подалший розвиток* наберуть наукові підтвердження про специфіку сучасного батьківства з позиції педагогічної культури та моральної відповідальності; *будуть визначені* ключові компетенції батьків з урахуванням віку дитини; *будуть вдосконалені* програми підвищення кваліфікації вчителів, класних керівників, практичних психологів, соціальних педагогів; *будуть розроблені* нові навчальні курси для студентів; *відкриються системні школи* знань і вмінь для батьків.

Інноваційне навчання батьків — процес конструювання навчання як продуктивної творчої діяльності вчителів, вихователів і батьків, пов'язаний з досягненням соціально повноцінного продукту на всіх етапах учбово-виховного процесу як в спільній діяльності, так і в індивідуальній самостійній роботі.

Ефективне батьківство, за матеріалами нашого дослідження, це є високий рівень розвитку: 1) духовності; 2) моральності; 3) позитивних емоцій; 4) інтелекту; 5) пізнання батьками самих себе, власних психологічних особливостей, усвідомлення власних дій і думок; 6) вивчення світу дитини, поглиблене пізнання її вчинків, емоцій, думок; 7) гуманістичних взаємин з дитиною та членами соціальної мережі.

Результат вивчення ознак проблематики щодо стосунків батьків та школи показав, що одна з основних соціально-освітніх проблем є проблема відчуження сім'ї від освітніх установ, педагогів — від сім'ї, сім'ї — від інтересів творчого і вільного розвитку особистості дитини (див. рис. 1, с. 167):

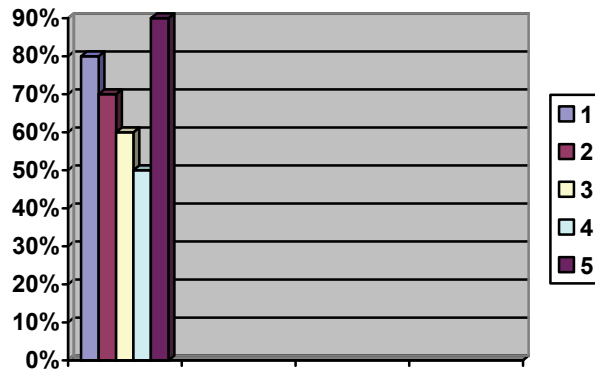

Рис. 1. Результати опитування батьків у школах м. Севастополя в 2010 р. (загальна вибірка — 1250 осіб)

1) незадоволення сім'ї якістю освіти дитини; 2) батьківська некомпетентність у питаннях виховання, навчання дітей; 3) число батьків та учасників батьківських університетів знань; 4) рівень правової некомпетентності батьків; 5) число пасивних батьків (від учнів старших класів).

З огляду на викладене, варто зазначити:

1. Незадоволення сім'ї якістю освіти дитини (на думку більшості батьків, освітня установа сьогодні не вчить головному: як жити, як стати соціально захищеним, як самореалізуватися особистості).

2. Поглиблення розриву між сучасними освітніми технологіями і психолого-педагогічною культурою батьків (відсутня система навчання для батьків із питань майстерності виховання, методів розвитку особистості дитини). Психолого-педагогічна культура батьків — це процесуальна цілісність, яка проявляється в родинних устроях і визначається ступенем зрілості батьків як вихователів. Замість самоосвіти батьків поширюється сімейна практика помилок.

3. Зростання правової і економічної некомпетентності батьків у сфері своїх повноважень і зобов'язань стосовно освітніх інститутів і розвитку особистості дитини.

4. Органи батьківського самоврядування, батьківські комітети шкіл, класів здебільшого вирішують фінансово-економічні питання школи, не розглядаючи глибоко питання інноваційного освітнього менеджменту.

Сьогодні спостерігається помітне збільшення досліджень, присвячених вивченню психолого-педагогічних аспектів інноваційної діяльності з батьками (І.Авдєєва, Ю.Азаров, Т.Алексєєнко, Г.Балл, І.Бех, О.Бодальов, О.Бондаренко, І.Дубровіна, А.Захаров, М.Стельмахович, В.Сухомлинська, В.Постовий та ін.).

Розроблені нами положення про ефективне батьківство включають принципи, стилі, системи, моделі, закони, які допомагають батькам, насамперед, бути мудрими і відповідальними. Принципи визначають норми для стосунків між батьками та дітьми: не нашкодь дитині, люби її всім серцем, йди разом з дитиною стежиною знань, виховуй розумом і серцем, зроби дитину своїм однодум-

цем і помічником. Це підвалини «любовної» педагогіки (Ш.Амонашвілі), педагогіки добра (І.Бех), гуманістичної психології (І.Авдеєва, Г.Балл). Реалізація науково-дослідної і пошукової діяльності за темами модуля «батьківствознавство» допомагає створити модель батьківства і адаптувати її структурні компоненти, наприклад, шкалу морально-етичної відповідальності, що включає: 1) морально-етичну рефлексію батьків (здатність швидкого і глибокого розуміння моральних і аморальних аспектів власних комунікативних інтенцій як здатність самоаналізувати дії чинників, які заважають відповідальній поведінці в батьківстві); 2) морально-етичну мотивацію батьків (глибоке внутрішнє прагнення створювати етичну атмосферу в стосунках з дитиною); 3) батьківську моральну інтуїцію (свідомий компонент особистості когось із батьків, коли той вмить усвідомлює і віддає перевагу гуманістичним цінностям на відміну від антигуманних, аморальних, егоцентричних і прагматичних); 4) морально-етичні цінності батьківства (компонент, який синтезує і інтегрує в єдиний особовий гештальт такі психологічні надбання батьків як світогляд, установки, інтереси, ідеали); 5) екзистенціальну відповідальність (компонент, який відповідає за чітке усвідомлення суб'єктом значення життя з дитиною, власні смислові цінності).

Зміст загальнолюдських компетенцій батьків може вимірюватися в площині духовної і моральної складової свідомості та поведінки матері й батька. А.Макаренко головною умовою для успішного родинного виховання вважав моральність батьків, любов до дитини та батьківський авторитет. С.Русова — ласку матері, зокрема, та духовну культуру батьків, загалом, що ґрунтується на гармонійному поєднанні народного, національного, фольклорного аспектів із загальнокультурним. В.Сухомлинський до умов успішного сімейного виховання відносив: 1) суспільну і моральну відповідальність батьків за дітей; 2) любов і велику пошану до жінки-матері; 3) духовну культуру батьків.

Робота з батьками, сім'єю є дуже важливою, складною і необхідною складовою діяльності вчителя, психолога, соціального педагога, вихователя. Важливо звернути увагу на пошук і обґрунтування нових підходів до поглибленої педагогічної освіти батьків, що виходить за традиційні уявлення.

Проблемно-тематичний модуль «батьківствознавство» є складовою частиною курсів для підвищення кваліфікації фахівців освітніх установ.

Актуальність модуля визначається:

- сучасними тенденціями розвитку сім'ї як соціального інституту;
- пріоритетною роллю батьків у вихованні, розвитку та освіті дитини;
- необхідністю виконання програм Президента, Уряду, Конвенції ООН про права дитини;
- відсутністю спеціальних комплексних освітніх програм у поміч батькам;
- необхідністю упровадження інноваційних підходів до підвищення ефективності співпраці та навчання батьків в умовах освітнього закладу.

Співпрацю з батьками слід сприймати як комплексну проблему, що стосується особистості батьків, їх життя і тих умов, за яких вони виховують дитину: соціальних, економічних, педагогічних, психологічних, культурологічних тощо.

Мета модуля — формування професійних компетенцій у слухачів для здійснювання ефективного навчання, спілкування та співпраці з батьками на основі компетентнісно-орієнтованого та соціально-психологічного підходів.

Зміст навчальної програми модуля припускає глибоке осмислення феноменології батьківства і соціально-психолого-педагогічної взаємодії з сім'єю. Проблемно-тематичний модуль, що містить науковий, методичний і практичний компоненти знань в галузі психології педагогічної діяльності і соціальної роботи з батьками, допоможе слухачам зрозуміти і сприйняти соціально-психологічні механізми побудови взаємостосунків у системі вчитель → вихователь → батьки → дитина, збудувати власні моделі взаємодії, засновані на підвалинах гуманної педагогіки, гуманістичної психології і соціальної роботи. Слухачі зможуть ознайомитися із змістовною моделлю батьківства, з типологією батьківських стосунків до дітей, основними інтегральними функціями соціальної взаємодії, виявити причини педагогічної некомпетентності в питаннях партнерської співпраці, оволодіти навичками позитивного безконфліктного спілкування.

Успішність вивчення матеріалу забезпечується зв'язками з навчальними дисциплінами курсів для підвищення кваліфікації: педагогічною та віковою психологією, етикою, соціальною педагогікою, правом, соціологією, філософією та ін.

Завдання модуля:

- систематизувати знання про:
 - проблеми батьківства в українському суспільстві;
 - сучасні тенденції у системі знань для освіти батьків;
 - найзначущі психолого-педагогічні особливості дитини як складової цих знань;
 - інтерактивні методи співпраці та партнерства з батьками;
- сформувати вміння (навички):
 - визначати та вивчати умови сімейного виховання комплексно, здійснювати аналіз щодо ефективності батьківства;
 - розглядати дитину як цілісний індивід у її зв'язках і стосунках із батьками;
 - використовувати соціально-психологічний підхід для побудови навчальних програм для батьків (школа матері, школа батька, родинна школа);
 - моделювати мотиваційно-процесуальне забезпечення для підготовки батьків до усвідомленого, відповідального та активного батьківства;
- розвинути установки для:
 - адаптивності;
 - гуманізації виховного процесу;
 - системного аналізу;
 - інноваційності.

Навчальна стратегія модуля:

Реалізація завдань для досягнення результатів модуля здійснюється у очному форматі шляхом:

- розгляду навчального матеріалу на експрес-лекціях (опорні конспекти);

- самостійного вивчення матеріалу на основі розробленого списку джерел;
- виконання практичного завдання, спрямованого на набуття вмінь практично застосовувати запит до галузевих фахівців (практичного психолога, соціального педагога) за комплексною діагностикою батьків;
- проведення підсумкового тестування для модуля;
- написання та захист індивідуальної творчої роботи у вигляді методичних матеріалів про обраний модуль для системи післядипломної педагогічної освіти.

Інноваційні принципи навчання батьків — це керівні основоположні ідеї, стратегії в організації навчальних занять, науково обґрунтовані рекомендації, правила, норми, що регулюють процес навчання: науковість, системність, принцип єдності раціонального і емоційного, принцип єдності соціально орієнтованого і особистісно орієнтованого, принцип єдності теоретичного і емпіричного знання, принцип доступності, принцип активності в навчанні, принцип зв'язку вивчення психології, педагогіки з життям і практикою, розвиваючий характер навчання.

Форми контролю. Навчальні результати слухачів у межах модуля оцінюються на основі:

- виконання практичних завдань;
- участі у лекційних заняттях;
- підсумкового очного контролю у формі тесту;
- захисту індивідуальної творчої роботи.

Максимальне число балів за вивчення повного курсу модуля — 100. Прогідний бал — 50.

Форма заняття	Розподіл балів у межах модуля		
Лекція	24		
Практичне заняття		26	
Підсумковий контроль			50
Разом	24	26	50

Критерії оцінювання поточної діяльності слухачів:

- інноваційність — наявність індивідуального творчого підходу;
- практична спрямованість — значення ідей для професійної діяльності;
- активність — присутність і визначеність.

Висновки

Інноваційна діяльність є важливим механізмом розвитку, підвищення якості освітнього процесу. Вона дає змогу розглядати в площині окресленої проблеми новий інноваційний зміст про роботу з батьками щодо формування їхньої педагогічної культури, активності, перетворення творчості в норму діяльності батьківської громадськості. Проведене дослідження передбачає усвідомлення психолого-педагогічної культури батьків як процесуальної цілісності, яка не тільки проявляється у родинних устроях, а й визначається ступенем зрілості батьків

як вихователів. Вона має включати особливі компоненти батьківства — обов'язкове системне навчання, морально-етичну відповідальність, духовність тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Балл Г.О. Гуманістичні засади педагогічної діяльності / Г.О.Балл // Педагогіка і психологія. — 1994. — № 2. — С. 3–11.
2. Бех І.Д. Виховання особистості: навч.-метод. видання: у 2 кн. / І.Д.Бех. — К. : Либідь, 2003. — Кн. 1. — 280 с.
3. Бех І.Д. Особистість народжується у сім'ї / І.Д.Бех // Початкова школа. — 1994. — № 2.
4. Ващенко Г. Виховний ідеал / Г.Ващенко // Полтавський вісник, 1994. — 191 с.
5. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: бібліотека з освітньої політики / за заг. ред. О.В.Овчарук. — К. : К.І.С., 2004. — 112 с.
6. Корчак Я. Как любит ребёнка: книга о воспитании : сборник / Я.Корчак; пер. с польск. — М. : Политиздат, 1990. — 492 с.
7. Макаренко А.С. ФД 1: очерк / А.С.Макаренко // Педагогические сочинения: в 8 т. / сост. М.Д.Виноградова, А.А.Фролов. — М. : Педагогика, 1983. — Т. 2. — С. 103–215.
8. Педагогічна культура молодих батьків / укл. В.Г.Постовий, Т.Ф.Алексеєнко. — К. : Ін-т проблем виховання АПН України, 1995. — 126 с.
9. Перші кроки. Програма для дітей та їх сімей. — К. : Кобза, 2003. — 384 с.
10. Сухомлинська О.В. Материнська любов як основа виховання почуття відповідальності / О.В.Сухомлинська // Початкова школа. — 1993. — № 5–6.
11. Сухомлинский В.А. Статьи / В.А.Сухомлинский // Избранные произведения: в 5 т. / редкол.: А.Г.Дзевеверин (председатель) и др. — К. : Рад. школа, 1980. — Т. 5. — 678 с.
12. Сухомлинський В.О. Батьківська педагогіка / В.О.Сухомлинський. — К. : Рад. шк., 1978. — 125 с.
13. Хуторский А. Ключевые компетенции. Технология конструирования / А.Хуторский // Народное образование. — 2003. — № 5. — С. 55–61.

Статья содержит теоретический и аналитический материалы базовых и собственных исследований об организации инновационного образования родителей. В статье определены дидактические основы нового проблемно-тематического модуля «родителеведение».

Ключевые слова: *проблемно-тематический модуль, родителеведение, инновационная учеба родителей, ключевые компетенции.*

The article contains theoretical and analytical material of base and own researches about organization of innovative formation of parents. In the article the decision didactic bases of a new problem-thematic module.

Key words: *problem-thematic module, innovative study of parents, general competencies.*